

Raport

*Arkadiusz Ochmański, Uniwersytet Wrocławski,
Marek Piasta, Akademia Wychowania Fizycznego we Poznaniu*

Piloci wycieczek turystycznych na terenie Polski w latach 2006-2013

1. Zagadnienia wstępne i metodologiczne

Przyczyny opracowania raportu

Celem niniejszego opracowania dotyczącego pilotów wycieczek turystycznych w naszym kraju jest ujęcie dynamiki zmian oraz prezentacja aktualnej struktury kadry pilotów wycieczek turystycznych w układzie regionalnym. Dodatkowo autorzy raportu zamierzają ukazać częstotliwość egzaminów na pilotów wycieczek oraz dokonać analizę relacji liczby kandydatów podchodzących do egzaminów oraz liczby osób zdających je pozytywnie. Opracowanie stanowi kolejną i ostatnią część prezentacji wyników badań dotyczących stanu kadry obsługi ruchu turystycznego, wykorzystującej ostatnią szansę na „uchwycenie” tej grupy danych gromadzonych i aktualizowanych przez oficjalne organy państwa przed wejściem w życie deregulacji zawodu pilota wycieczek w myśl Ustawy z 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów (tzw. ustawy deregulacyjnej). Deregulacja tego zawodu przynosi wiele istotnych zmian. Dotychczas osoby chcące podjąć się wykonywania zawodu pilota wycieczek były zobowiązane na podstawie przepisów rozporządzenia z 2006 roku (stanowiącego akt wykonawczy do Ustawy o usługach turystycznych z roku 1997) do odbycia szkolenia obejmującego 120 godzin zajęć oraz 3 dni zajęć praktycznych, w ramach których powinna się odbyć wycieczka krajowa lub zagraniczna z minimum jednym noclegiem. W tworzeniu warsztatu pracy pilota i w jego późniejszej praktyce szczególnie ważne były trzy elementy szkolenia: geografia turystyczna Polski i Europy, historia kultury i sztuki (w sumie 30 godzin) oraz elementy pracy z grupą (28 godzin). Oprócz ukończenia szkolenia kandydat na pilota wycieczek zobowiązany był również do złożenia egzaminu teoretycznego i praktycznego przed komisją powołaną przez marszałka województwa. Dodatkowo istniał wymóg posiadania przez egzaminowanych przynajmniej średniego wykształcenia oraz zaświadczenie lekarskie o dobrym stanie zdrowia. Po deregulacji powyższe wymagania do podjęcia zawodu zostały zniesione. Zmiany prawne wywołują wiele sporów i kontrowersji, a w przypadku zawodu pilota wycieczek eksperci z branży turystycznej wskazują na zagrożenie drastycznym spadkiem poziomu oferowanych usług turystycznych w zakresie specjalistycznej wiedzy dotyczącej merytorycznej poprawności informacji dotyczących środowiska geograficznego, historii, a także krajobrazu kulturowego odwiedzanych destynacji turystycznych [Szpindor ss.9-12, [w:] Kruczek 2013] Brak konieczności odbycia kursu oraz złożenia egzaminu przed komisją ekspertów może doprowadzić również do obniżenia poziomu interpretacji dziedzictwa odwiedzanych regionów i miejsc, a w efekcie do obniżenia ich atrakcyjności turystycznej wśród odwiedzających [Piasta, Ochmański ss. 76-103 [w:] [turystykakulturowa.org/nr 8/2013](http://turystykakulturowa.org/nr_8/2013)]. Jednak zwolennicy zniesienia ograniczeń wykonywania tego zawodu sądzą, że rynek sam oceni poszczególnych usługodawców (tj. pilotów), a likwidacja kosztownych obligatoryjnych kursów oraz obowiązkowych egzaminów ułatwi wejście na ten rynek osobom młodym i pomoże w walce z bezrobociem. Na tle tej dyskusji rodzi się kilka ważnych pytań. Czy egzaminy dla kandydatów na pilotów wycieczek powinny być obligatoryjne? Czy poziom trudności egzaminów na pilota wycieczek w Polsce jest do siebie zbliżony w ramach poszczególnych regionów? Czy obligatoryjne egzaminy stanowią poważną barierę do podjęcia tego zawodu? Niniejszy raport, opracowany m.in. z myślą wsparciu zespołów ekspertów szukających alternatywnych form certyfikacji [Kruczek ss. 53-60, [w:]

Kruczek 2013] ma dostarczyć szczegółowych informacji koncentrujących się przede wszystkim na ilości uprawnień nadanych przez urzędy marszałkowskie od 2006 r., a także na skali zdawalności egzaminów w poszczególnych województwach.

Metodologia badań

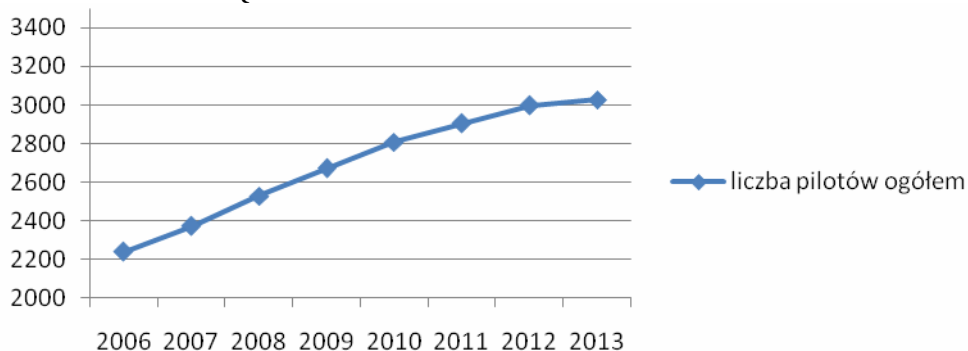
Dane ilościowe konieczne do opracowania raportu zostały zebrane od odpowiednich komórek 16 urzędów marszałkowskich z terenu całego kraju, odpowiedzialnych za przeprowadzanie egzaminów komisyjnych oraz archiwizację protokołów egzaminacyjnych. Po nawiązaniu kontaktu telefonicznego, pracownicy odnośnych wydziałów (w większości były to departamenty turystyki) zostali poproszeni o uzupełnienie kwestionariuszy w formie tabel. W każdym wysłanym kwestionariuszu Tabela 1. (dotycząca pilotów) odnosiła się do struktury ilościowej pilotów oraz liczby egzaminów przeprowadzanych w latach 2006-2013. Tabela 2 zestawiała dane o liczbie organizatorów szkoleń na pilota wycieczek. Kolejna tabela (nr.3) zawiera informację dotyczące liczbę egzaminów przeprowadzonych w danym roku w województwie, liczbę kandydatów przystępujących do egzaminów i ilość osób, które uzyskały w ich trakcie wynik pozytywny. Na podstawie danych z tabel autorzy raportu obliczali, korzystając z prostego algorytmu poziom zdawalności tj. relację osób uzyskujących uprawnienia w wyniku danego typu egzaminu do ilości przystępujących do tego egzaminu. Dane pozyskiwano w czerwcu i lipcu 2013 roku, a uzupełnione przez wszystkie urzędy tabele stanowią podstawowe źródło danych dla poniższego raportu. Kolejne podrozdziały opracowania są poświęcone analizie danych z poszczególnych województw wraz z krótkim komentarzem analitycznym. W przypadku niektórych województw dane ilościowe należy potraktować orientacyjnie, gdyż część urzędów nie prowadziła dokładnej ewidencji i nie zawsze potrafiły oszacować, ile dokładnie osób posiadało i wykonywało uprawnienia przewodnika w poszczególnych latach. W takich przypadkach autorzy raportu wspomagali się Centralnym Wykazem Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek [<http://turystyka.gov.pl/cwptipw/index>], jednak również te dane liczbowe kilkakrotnie okazywały się niepełne.

Okres prowadzenia badań

Badanie zostało przeprowadzone na przełomie czerwca i lipca 2013. Dane zestawione na użytek niniejszego opracowania pochodzą z tego okresu i zostały zebrane między 2 a 19 lipca 2013. W przypadku roku 2013 obejmują one zatem pierwsze półrocze, co oznacza, że do wejścia w życie tzw. deregulacji zawodów, przewidzianego na początek roku 2014, dane liczbowe dotyczące niektórych województw mogą nieznacznie ulec zmianie, o ile do końca roku zostałyby przeprowadzone egzaminy na uprawnienia pilockie.

2. Analiza danych na poziomie wojewódzkim

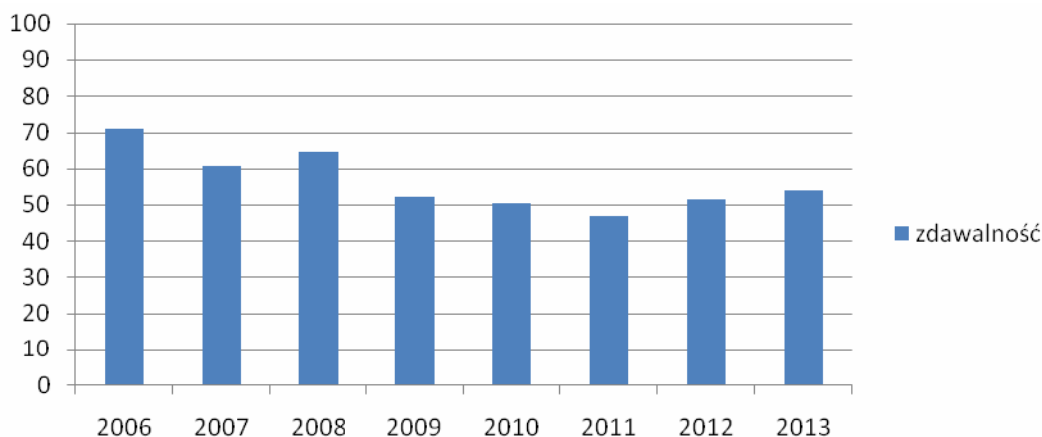
2.1 Województwo Dolnośląskie

Wykres 1. Liczba pilotów w województwie dolnośląskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Dolnośląskie 2013.

W regionie dolnośląskim zarejestrowanych jest obecnie 3028 pilotów wycieczek turystycznych (wykres 1). W latach 2006-2013 liczba ta wzrosła o 789 nowych licencji, a średni przyrost roczny wynosił 99 osób, co pod tym względem stawia województwo w krajowej czołówce. Największy przyrost liczby osób uprawnionych do wykonywania tego zawodu odnotowany został w roku 2008 (o 156 nowych uprawnień w stosunku do roku poprzedniego), a najniższy w roku 2013 (tylko 33 nowe uprawnienia w stosunku do roku poprzedniego), co związane jest przede wszystkim z małą liczbą egzaminów (2) zorganizowanych w pierwszym półroczu 2013 roku. W badanym okresie wzrosła także liczba organizatorów szkolenia na pilota wycieczek z 25 w roku 2006 do 38 w roku 2011, od tamtej pory liczba organizatorów utrzymuje się na stałym poziomie. W latach 2006-13 zorganizowane zostały 52 egzaminy potwierdzające umiejętności kandydatów. Do 2010 roku regularnie odbywało się od 7 do 9 egzaminów. W kolejnych latach odnotowano spadek liczby odbywających się egzaminów, a pierwszym półroczu 2013 roku zorganizowano ich tylko 2. Organizowane egzaminy każdego roku cieszyły się bardzo dużą frekwencją. W ciągu 7 lat przystąpiło do nich łącznie 1916 kandydatów. Rekordowym pod względem frekwencji okazał się rok 2008, kiedy to podczas 8 egzaminów sprawdzono wiedzę 353 kandydatów. Wraz ze spadkiem organizowanych egzaminów odnotowanym w latach 2013 malała także liczba kandydatów, aby w 2013 roku osiągnąć niski próg 76 osób, co przy średniej 240 kandydatów na rok jest wyraźnym spadkiem nawet uwzględniając krótszy okres.

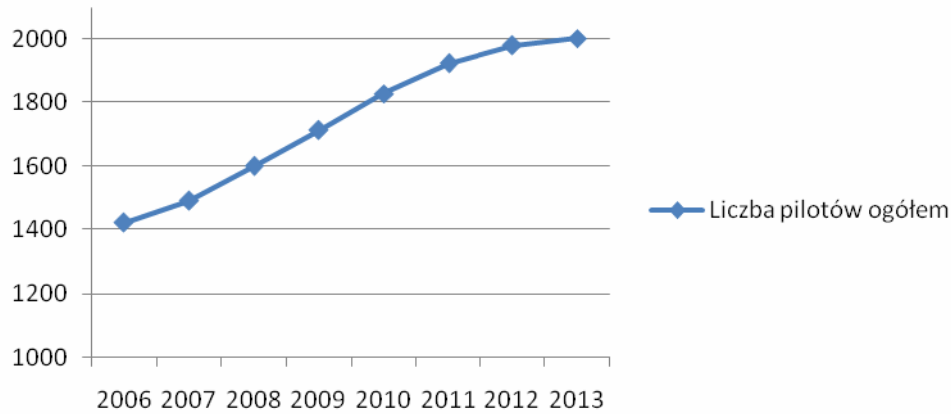

Wykres 2. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek (w %) w województwie dolnośląskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Dolnośląskie 2013.

Egzaminy organizowane w dolnośląskim cechuje bardzo wysoki poziom trudności, a także wysokie wymagania stawiane przez komisję egzaminacyjną. W latach 2007-13 zdawalność oscylowała na poziomie od 47 do 64% co jest jednym z najniższych wyników w kraju, a także wskazuje na dużą selekcję kandydatów w trakcie prób uzyskania licencji (wykres 2). Wyjątkowym rokiem był 2006 gdzie poziom zdawalności przekroczył 71%. Jednakowoż najczęściej oscylował on wokół granicy 50% (okres 2009-2013).

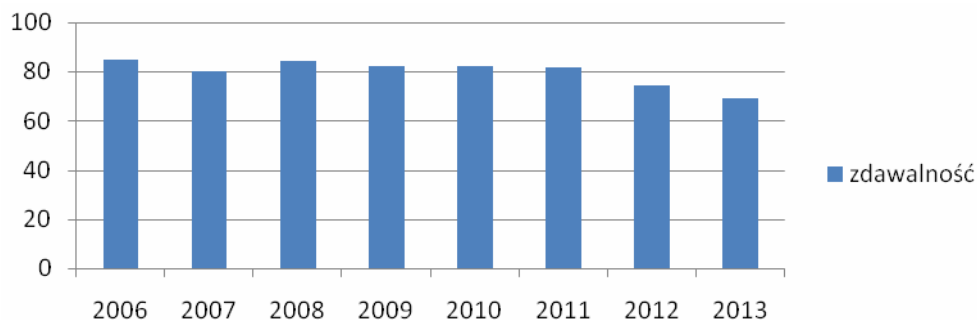
2.2. Województwo Kujawsko Pomorskie

Wykres 3. Liczba pilotów w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Kujawsko-Pomorskie 2013.

Na terenie województwa kujawsko - pomorskiego obecnie 2003 osoby posiadają uprawnienia do wykonywania zawodu pilota wycieczek (wykres 3). W latach 2006-2013 liczba ta systematycznie wzrastała średnio o 73 osoby rocznie. Największy przyrost liczby osób, którym zostały przyznane uprawnienia pilockie, został odnotowany w 2010 roku (o 116 więcej uprawnień w stosunku do roku poprzedniego). Najniższy przyrost liczby pilotów obserwuje się w roku 2013 (o 24 w stosunku do roku 2012), co wiąże się przede wszystkim z organizacją małej liczby egzaminów (2). W latach 2006-2013 wzrosła także liczba organizatorów kursu na pilota wycieczek turystycznych z 9 w roku 2010 do 15 obecnie.

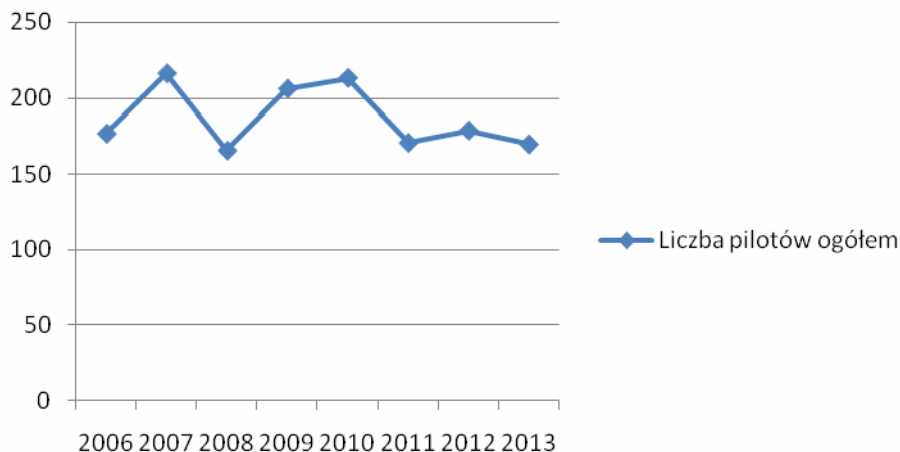

Wykres 4. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek (w %) w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Kujawsko-Pomorskie 2013.

W badanym okresie czasu w dolnośląskim odbyło się 65 egzaminów potwierdzających kwalifikacje kandydatów do podjęcia zawodu. W latach 2006-2011 organizowano regularnie od 9 do 11 egzaminów rocznie. W kolejnych latach liczba ta spadła, a w pierwszym półroczu bieżącego roku zorganizowano tylko 2 egzaminy. Egzaminy pozwalające zdobyć uprawnienia pilockie cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem. W okresie brany pod uwagę do analizy wzięło w nich udział 1164 kandydatów, a zdawalność zamykała się w granicach od 69 do 85 % (wykres 4). Najniższa zdawalność zaobserwowana została w pierwszym półroczu 2013 roku, a najwyższa w roku 2006. W okresie od 2006 do 2011 roku poziom zdawalności egzaminu zawsze przekraczał granicę 80%. Wyjątek stanowią jedynie lata 2012-13 co związane jest najprawdopodobniej ze spadkiem liczby organizowanych egzaminacyjnych.

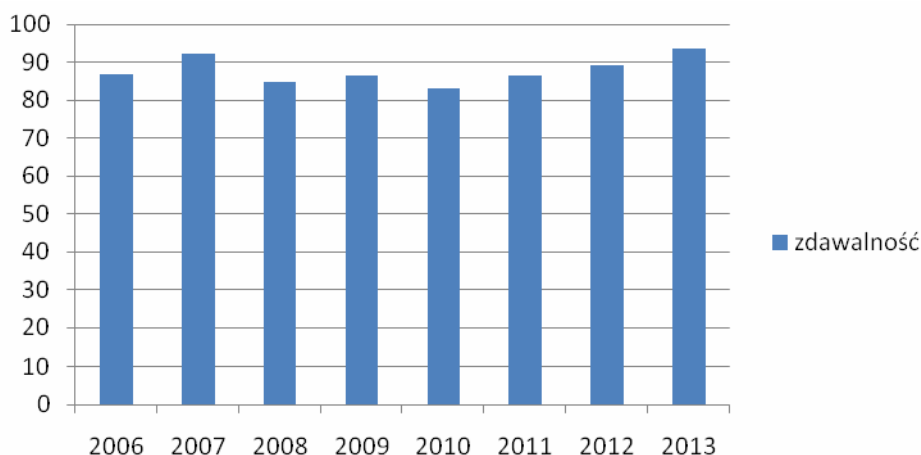
2.3. Województwo Lubelskie

Wykres 5. Liczba pilotów w województwie lubelskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Lubelskie 2013.

W ewidencji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego zarejestrowanych jest 170 osób uprawnionych do działania jako piloci wycieczek turystycznych (wykres 5). Jest to jedyne województwo w Polsce, gdzie w brany pod uwagę okresie czasu odnotowano spadek liczby uprawnionych. Największa liczba uprawnień odnotowana została w roku 2010 (216 osób). Natomiast w latach 2011-13 liczba ta spadła do 170 uprawnionych, co związane jest najprawdopodobniej z migracją osób uprawnionych do wykonywania zawodu. Największy przyrost liczby pilotów odnotowano w roku 2010 (o 40 w stosunku do roku poprzedniego). Natomiast największy spadek zaobserwowany został w roku 2011 (o 43 uprawnionych w stosunku do roku poprzedniego). Mała liczba pilotów wycieczek turystycznych działających w regionie jest dość zaskakująca, gdyż według stanu na pierwsze półrocze 2013 roku w regionie działa aż 44 organizatorów szkoleń, a ich liczba w badanym okresie dynamicznie powiększała się o nowe podmioty - od 12 w roku 2006 do stanu obecnego. Jest to najwyższy wynik w kraju. Rekordowa w skali kraju jest także liczba organizowanych egzaminów, gdyż w badanym okresie odbyło się ich 99 (!). Z tego najwięcej odbyło się w latach 2010-12 (16 rocznie). Najmniej egzaminów zostało zorganizowanych w pierwszym półroczu 2013 roku (7) jednak w skali całego kraju jest to wynik najwyższy.

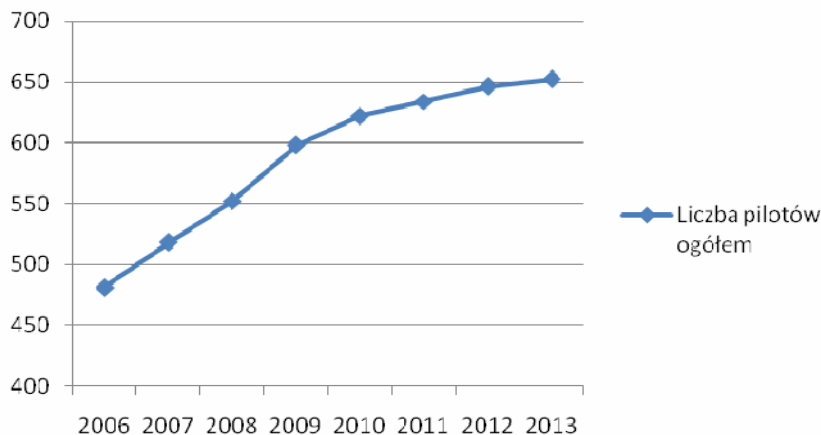
Wykres 6. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek (w %) w województwie lubelskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Lubelskie 2013.

W ostatnich 7 latach do egzaminu przystąpiło 1588 kandydatów. Największa liczba osób wzięła w nim udział w latach 2009 (230) i 2010 (267). Najniższa frekwencja miała

miejsce w pierwszym półroczu 2013 (80 kandydatów). W badanym okresie czasu poziom zdawalności egzaminów zawsze przekraczał próg 80% (wykres 6). Najwyższy odnotowano w bieżącym roku, gdzie prawie 94% kandydatów uzyskało wynik pozytywny. Najniższy poziom zdawalności zaobserwowano w roku 2010 (83 % = wynik pozytywny). Pozwala to stwierdzić, że poziom trudności egzaminów organizowanych na Lubelszczyźnie jest stosunkowo niski.

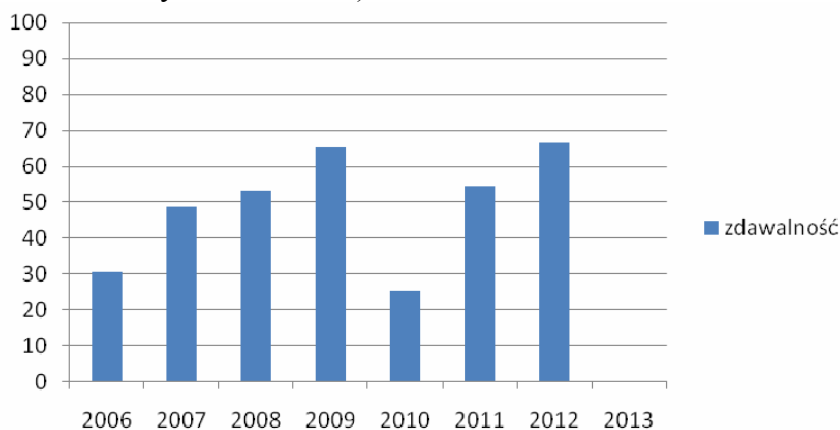
2.4. Województwo Lubuskie

Wykres 7. Liczba pilotów w województwie lubuskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Lubuskie 2013.

W Lubuskiem obecnie 652 osób jest uprawnionych do wykonywania zawodu pilota wycieczek (wykres 7). W badanym okresie czasu obserwowany jest stały, ale stosunkowo nieznaczny przyrost liczby zarejestrowanych pilotów. Średnio co roku w ewidencjach pojawia się 21 nowych osób. Największy przyrost liczby uprawnionych odnotowano w roku 2009 (o 47 w stosunku do poprzedniego roku). W roku 2013 (I półrocze) zarejestrowano nowych 6 pilotów, co stanowi najniższy wynik w brany pod uwagę okresie czasu. W rejonie lubuskim działa obecnie 5 organizatorów szkoleń pilockich. Ich liczba z wyjątkiem lat 2009 (7) i 2010 (6) jest stała. W ciągu ostatnich 7 lat w Lubuskiem zorganizowano 14 egzaminów umożliwiających zdobycie uprawnień do wykonywania zawodu. Najwięcej, bo 4 egzaminy odbyły się w roku 2010. Od tamtej pory liczba egzaminów stale spada, a w bieżącym roku w ogóle nie były one organizowane. W latach 2006-13 wzięło w nich udział 265 kandydatów. Najwyższa w skali województwa frekwencja miała miejsce w 2010 roku (63 kandydatów), a najniższa w roku 2012 (6 kandydatów). Frekwencja ściśle koreluje z liczbą organizowanych egzaminów. Jednak można stwierdzić, że w skali kraju utrzymywała się ona na dość niskim poziomie (średnio 37 kandydatów rocznie).

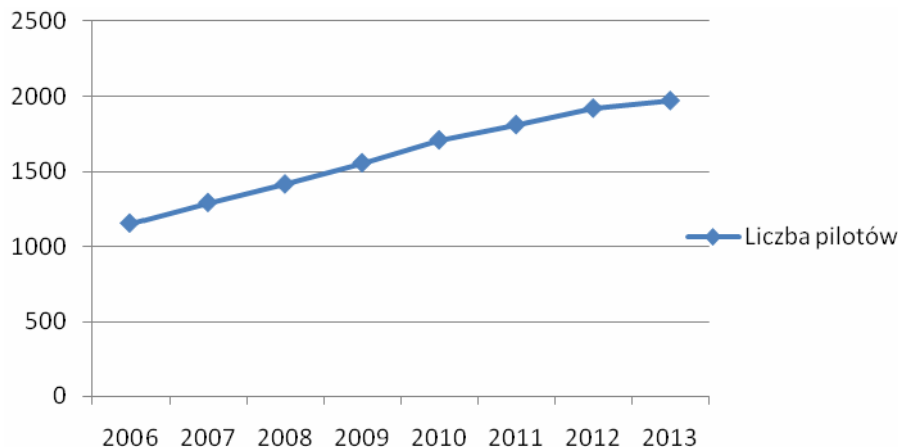

Wykres 8. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek (w %) województwie lubuskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Lubuskie 2013.

Dodatkowym czynnikiem powodującym mały przyrost liczby pilotów w województwie jest duża selekcja przeprowadzana w czasie egzaminów. W ostatnich 7 latach poziom zdawalności oscylował w granicy od 25 % (2006) do 67 % w roku 2012 (wykres 8). Biorąc pod uwagę cały badany okres czasu średnia zdawalność wyniosła 49%, co pozwala stwierdzić, że egzaminy organizowane w województwie lubuskim charakteryzują się dużym poziomem trudności. Odsetek pozytywnie zdanych egzaminów jest jednym z najniższych w skali kraju.

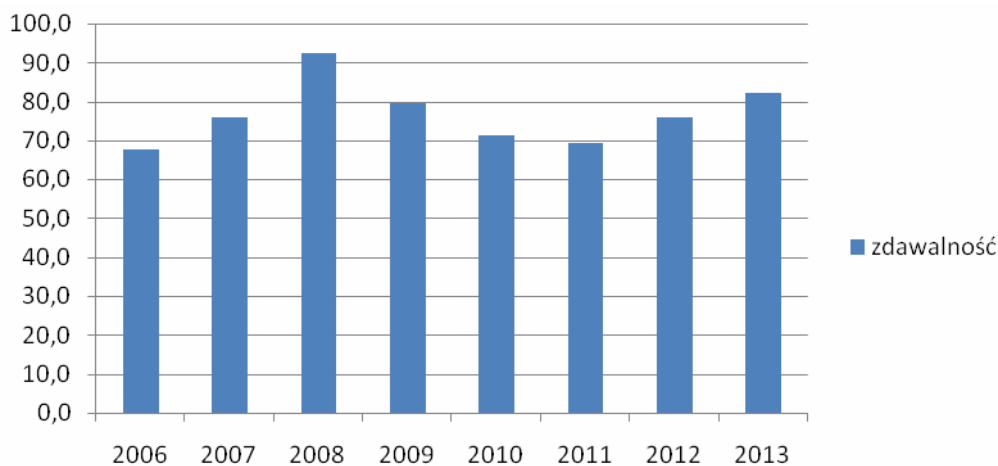
2.5. Województwo łódzkie

Wykres 9. Liczba pilotów w województwie łódzkim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Łódzkie 2013 i CWPTiPW.

Liczba pilotów w województwie łódzkim rośnie średnio o 115 osób na rok i jest to bardzo wyrównany wzrost (wykres 9). W 2006 r. uprawnienia posiadało 1154 osoby, zaś w 2013 r. – 1974 (stan na 10.07.2013). Należy zwrócić uwagę, że urząd nie podał dokładnej liczby osób posiadających uprawnienia, tym samym na potrzeby raportu należało opierać się na Centralnym Wykazie Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek. Oznacza to niestety, że dane te mogą być zaniżone. W województwie jest obecnie zarejestrowanych 47 organizatorów szkoleń na pilota wycieczek. W przeciągu ostatnich 8 lat przybyło 15 organizatorów.

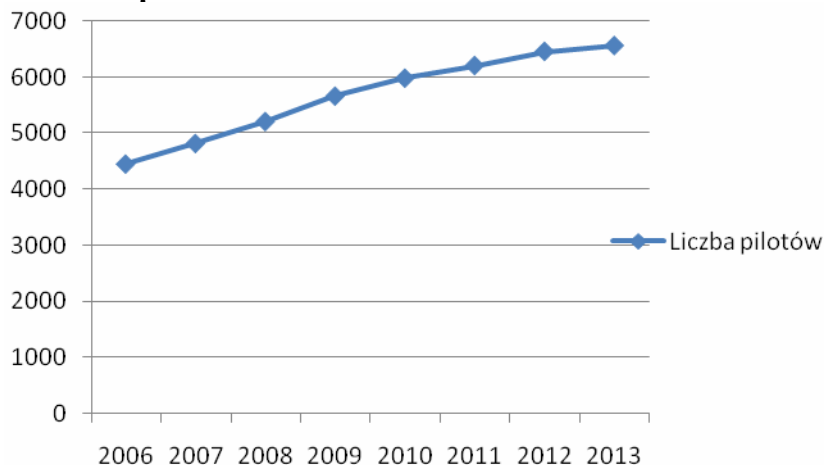
Wykres 10. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek (w %) w województwie łódzkim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Łódzkie 2013.

W porównaniu z innymi województwami średnia zdawalność kandydatów na przestrzeni ostatnich ośmiu lat jest dość zróżnicowana. Najmniej osób zdało egzamin

w 2006 r. (67% ogółu zdających), zaś dwa lata później zdało go ponad 90% kandydatów (92%). Generalnie zdawalność mieści się mniej więcej w granicach 70-90% (wykres 10). Najwięcej chętnych podchodziło do egzaminu w 2010 r. (164), zaś najmniej w 2012 r. (91). W tym roku do egzaminu podeszło 62 kandydatów (stan na 10.07.2013).

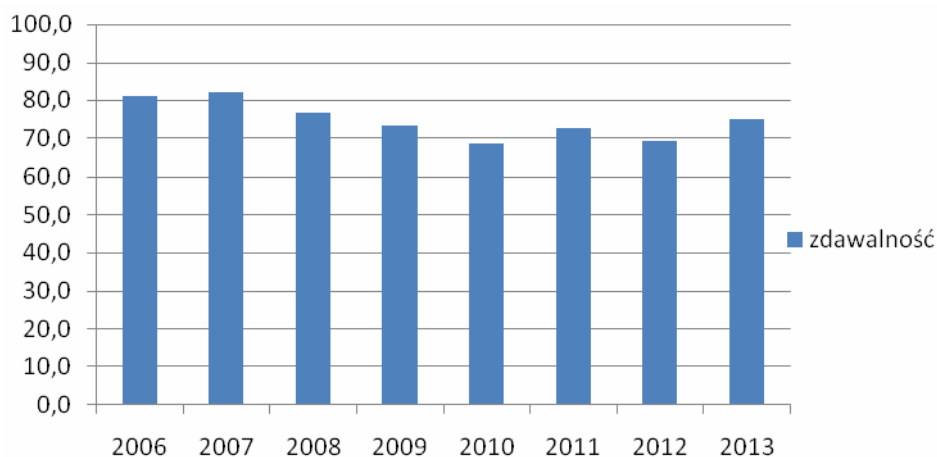
2.6. Województwo małopolskie

Wykres 11. Liczba pilotów w województwie małopolskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Małopolska 2013.

W przeciągu ostatnich ośmiu lat przybywało w województwie średnio 302 pilotów wycieczek na rok, co jest jednym z wyższych wyników w kraju. Ich liczba wzrosła z 4448 (w 2006) do 6566 (stan na 10.07.2013). Podobnie jak w innych województwach przyrost był stały i stosunkowo równomierny (wykres 11). Również liczba organizatorów szkoleń pilota wzrasta z każdym rokiem. Obecnie działa ich 65, zaś w 2006 r. było ich 43. Najwięcej nowych organizatorów zarejestrowano w 2011 r., - 7 podmiotów.

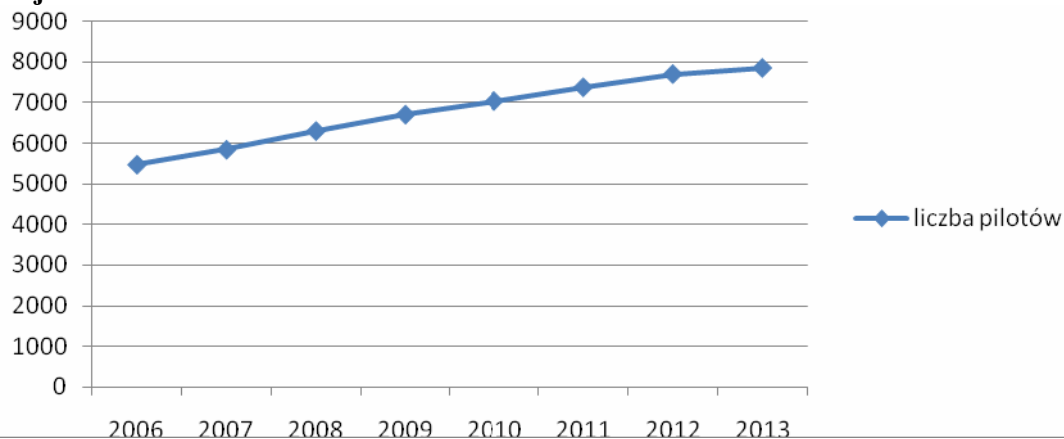
Wykres 12. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek (w %) w województwie małopolskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Małopolska 2013.

W porównaniu z egzaminami na przewodnika górskiego czy miejskiego, kandydaci na pilotów wydają się mieć Małopolsce znacznie łatwiejsze zadanie. Zdawalność ich egzaminów utrzymuje się przez lata na bardzo podobnym i wysokim poziomie. Zdaje go pozytywnie mniej więcej 70-80% ogółu podchodzących do egzaminu (wykres 12). Najmniej osób zdało w 2010 roku – w 23 egzaminach wzięło udział 673 kandydatów, a zdało 462, co daje zdawalność na poziomie 68%. Najwyższą zdawalność miała natomiast miejsce w 2007 r. gdy zdało 616 kandydatów z 751 podchodzących (82%). Popularność egzaminów pilockich

w Małopolsce ukazuje roczny rekord liczby kandydatów ubiegających się o te uprawnienia w skali kraju: w roku 2009 były to w tym województwie aż 874 osoby.

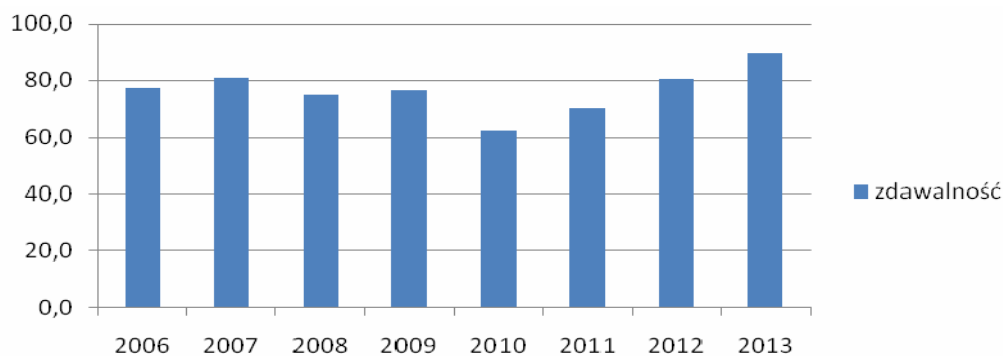
2.7. Województwo mazowieckie

Wykres 13. Liczba pilotów w województwie mazowieckim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Mazowsze 2013.

W województwie mazowieckim odnotowano największy średni przyrost pilotów w kraju. Co roku uprawnienia dostaje średnio aż 338 osób. Również rekordowa jest liczba zarejestrowanych pilotów. 10 lipca 2013 było ich 7839. Dla porównania w 2006 r. na Mazowszu było 5474 pilotów (wykres 13). Tak duża popularność wynika głównie z tego, że Warszawa, obok Małopolski należy do najważniejszych destynacji turystycznych w Polsce. W przeciągu ostatnich ośmiu lat na Mazowszu podwoiła się liczba organizatorów szkoleń na pilota wycieczek. W 2006 r. było ich 23, zaś obecnie jest 46. Jak na razie w 2013 r. nie zarejestrowano żadnego nowego organizatora, co może mieć związek ze zbliżającą się deregulacją zawodu

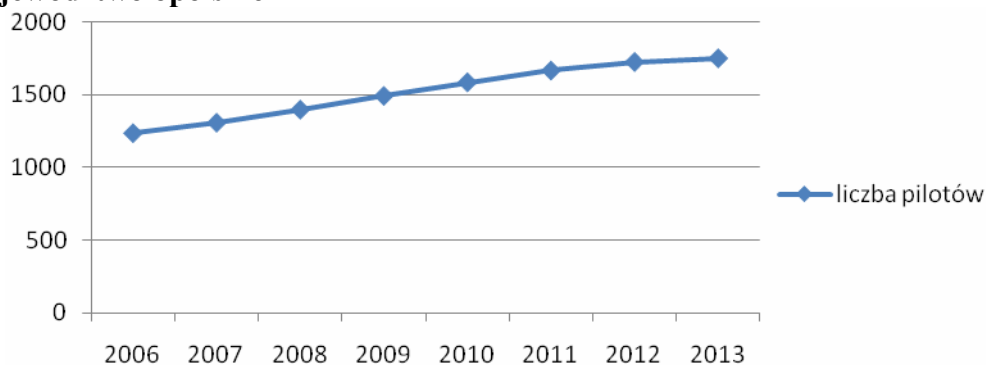

Wykres 14. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek (w %) w województwie mazowieckim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Mazowsze 2013.

Na przestrzeni lat egzaminy cechowały się zróżnicowaną zdawalnością. Najmniej osób zdało je w 2010 r. - 62%. Z kolei najlepsze wyniki zdobywają kandydaci w obecnym roku. Jak na razie średnia zdawalność w tym regionie wynosi 89% (wykres 14). Podobnie jak w Małopolsce, egzaminy cieszą się tu bardzo dużym zainteresowaniem. Jednak - co ciekawe - egzaminów odbyło się mniej niż w Krakowie i cieszą się one nieco mniejszą popularnością niż w mniejszej stolicy Małopolski (najwięcej chętnych było w 2008 r. - 632 kandydatów). Średni poziom zdawalności na przestrzeni ostatnich ośmiu lat jest również bardzo zbliżony do Małopolski i wynosi 76% (wobec 75% w komisji w Krakowie).

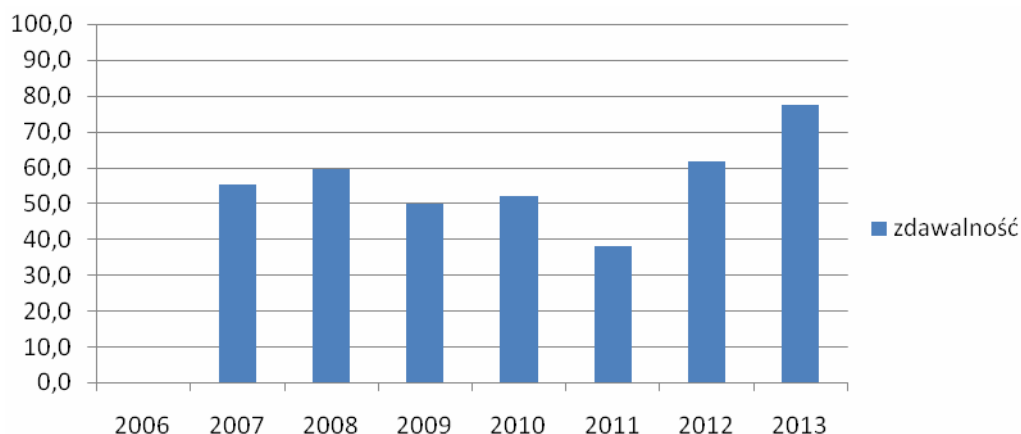
2.8. Województwo opolskie

Wykres 15. Liczba pilotów w województwie opolskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Opolskie 2013.

Ze względu na swe małe rozmiary i liczbę ludności oraz niewielką rolę turystyki, województwo opolskie ma także jedną z najmniejszych liczb pilotów w kraju. Z drugiej strony, podobnie jak w pozostałych województwach, przyrost ich liczby jest stały. Wynosi on średnio 73 osoby na rok. Obecnie w Opolskiem jest zarejestrowanych 1745 pilotów (stan na 30.06.2013). W 2006 r. było 1236 pilotów (wykres 15). W województwie jest zaledwie 4 organizatorów szkoleń, którzy działają wyłącznie w Opolu oraz Namysłowie. Jeszcze do 2009 r. w całym województwie było zaledwie dwóch organizatorów.

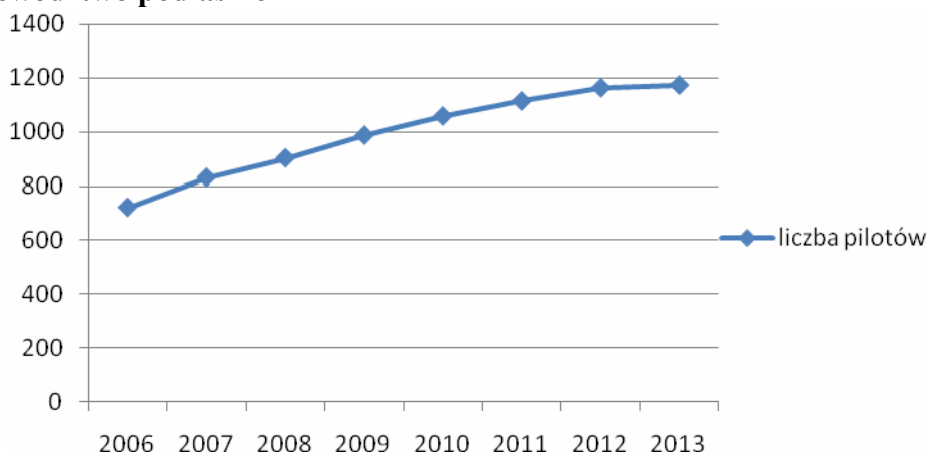

Wykres 16. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek w (w %) województwie opolskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Opolskie 2013.

Z jednej strony w województwie opolskim jest bardzo niewielka (w porównaniu z innymi województwami) liczba pilotów, drugiej - egzaminy cechują się tu niską zdawalnością. W przeciągu ostatnich ośmiu lat wynosi ona średnio 56% ogółu zdających. Najtrudniejszy był rok 2011 gdy zdało zaledwie 38% chętnych. Jak na razie najwyższą zdawalność odnotowano w obecnym roku i wynosi ona 77% (wykres 16). Średnio co roku o uprawnienia pilota starają się 154 osoby. Tak trudny egzamin może oznaczać, że opolscy piloci są jednymi z lepiej przygotowanych do tego zawodu w całej Polsce.

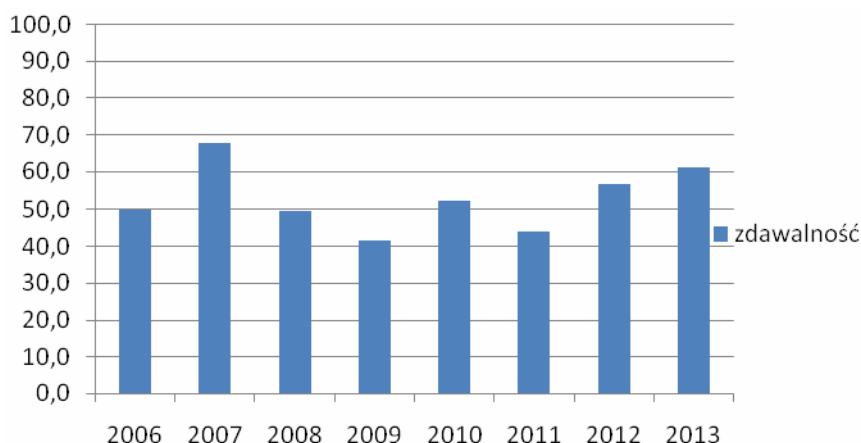
2.09. Województwo podlaskie

Wykres 17. Liczba pilotów w województwie podlaskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Podlasie 2013.

W województwie podlaskim wzrost liczby pilotów jest jeszcze niższy niż w niewielkim województwie opolskim. Wynosi on średnio 64 osoby na rok. Należy jednak zwrócić uwagę, że występują tu duże rozbieżności. W 2007 przybyło 110 nowych pilotów, podczas gdy w obecnym roku - zaledwie 10 (stan na 10.07.2013). Ma to bez wątpienia związek ze stopniem trudności egzaminów pilockich (patrz niżej). Obecnie na Podlasiu jest 1173 pilotów, zaś w 2006 r. było ich 721 (wykres 17). Liczba organizatorów szkoleń pilota wycieczek zwiększyła się z 8 (2006) do 13 (10.07.2013).

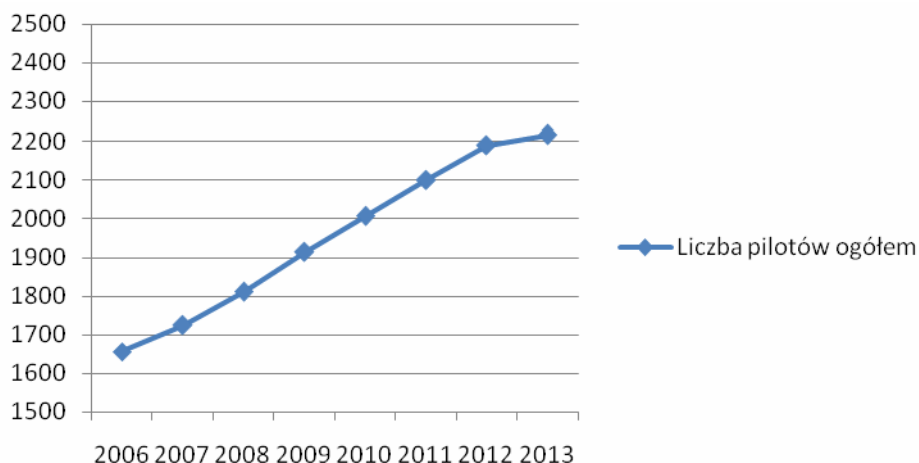

Wykres 18. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek w (w %) województwie podlaskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Podlasie 2013.

Województwo podlaskie może się poszczycić jednymi z najtrudniejszych egzaminów pilockich w kraju. Średnia zdawalność na przestrzeni ostatnich ośmiu lat wynosi 53%, czyli nie zdaje ich tutaj niemal co drugi kandydat. Wyjątkowym rokiem był 2007, kiedy zdało 67% kandydatów, przeciętna zdawalność mieści się w granicach 40-60%. Najmniej osób zdało w 2009 r. - zaledwie 41% (wykres 18). Chociaż egzaminy cieszą się całkiem dużym zainteresowaniem (średnio 89 kandydatów co roku) to w ostatnich latach liczba chętnych powoli spada (134 os. w 2010, 84 os. w 2011, 76 os. w 2012 i 31 osób do 10.07.2013). Może to mieć związek z nadchodzącą deregulacją – potencjalni kandydaci być może decydują się na przeczekanie do momentu zniesienia bardzo trudnych (w tym województwie) egzaminów.

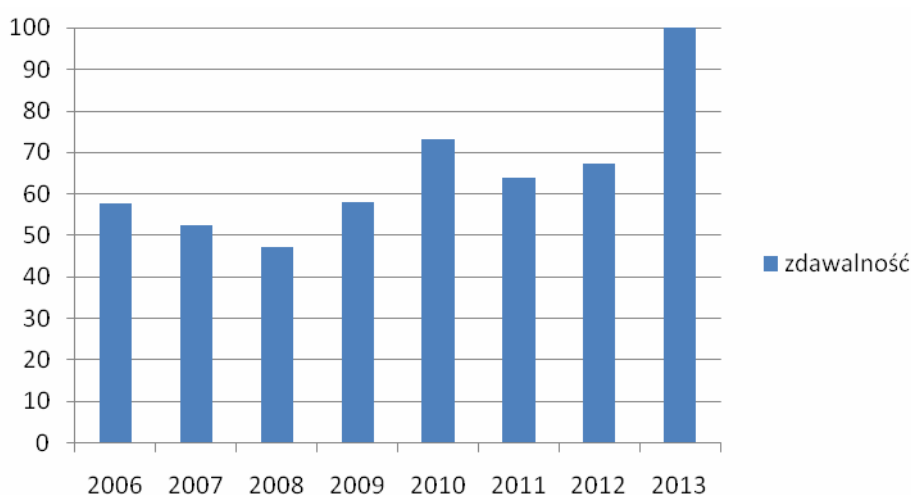
2.10. Województwo Pomorskie

Wykres 19. Liczba pilotów w województwie pomorskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Pomorskie 2013.

Na terenie województwa pomorskiego działa obecnie 2215 licencjonowanych pilotów wycieczek. Ich liczba w ciągu ostatnich 7 lat stale i regularnie wzrastała - średnio o 70 nowych uprawnionych rocznie. Najwyższy przyrost liczby uprawnionych zaobserwowano w roku 2009 (103 nowe licencje w stosunku do roku poprzedniego), a najniższy - podobnie jak w innych regionach kraju - odnotowano w roku 2013 (wzrost o 31 pilotów w stosunku do 2012) (wykres 19). Według stanu na rok 2013 w pomorskim działa 11 organizatorów szkoleń na pilota wycieczek. W badanym okresie ich liczba wahała się między 5 podmiotami w 2006 roku a 11 w roku 2010. W 2011 roku ta liczba zmniejszyła się o 4 podmioty i do dziś jest stała. W latach 2006-2013 co roku odbywało się od 4 do 6 egzaminów sprawdzających kwalifikacje kandydatów. Wyjątkiem jest pierwsze półrocze 2013 kiedy to odbył się tylko jeden egzamin. W badanym okresie czasu do egzaminu przystąpiło 1030 kandydatów z czego 620 uzyskało wynik pozytywny (60%). Największa frekwencja pod względem liczby chętnych do zdobycia uprawnień miała miejsce w roku 2009 gdzie do 6 egzaminów przystąpiło 191 kandydatów. Najmniej chętnych kandydatów zaobserwowano w roku 2013, gdzie podczas egzaminu pojawiło się 15 osób. Średnia roczna frekwencja w ciągu ostatnich 7 lat wyniosła 128 kandydatów.

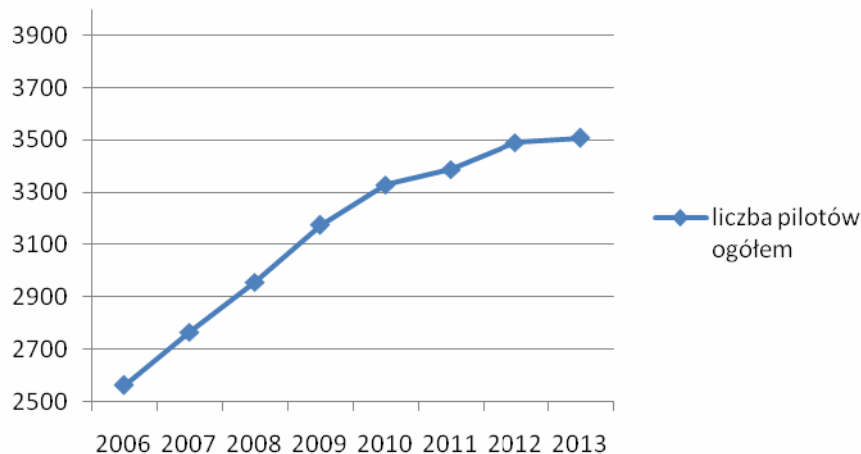

Wykres 20. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek w (w %) województwie pomorskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Pomorskie 2013.

Poziom zdawalności w latach 2006-2013 wahał się w granicach od 47% w 2008 do (!) 100 % wyników pozytywnych w roku 2013. Średnia zdawalność egzaminu w badanym okresie wyniosła prawie 65%, co oznacza, że każdego roku prawie 2/3 kandydatów uzyskiwało wynik pozytywny (wykres 20). Pozwala to stwierdzić, że poziom egzaminów organizowanych w województwie jest średnio trudny.

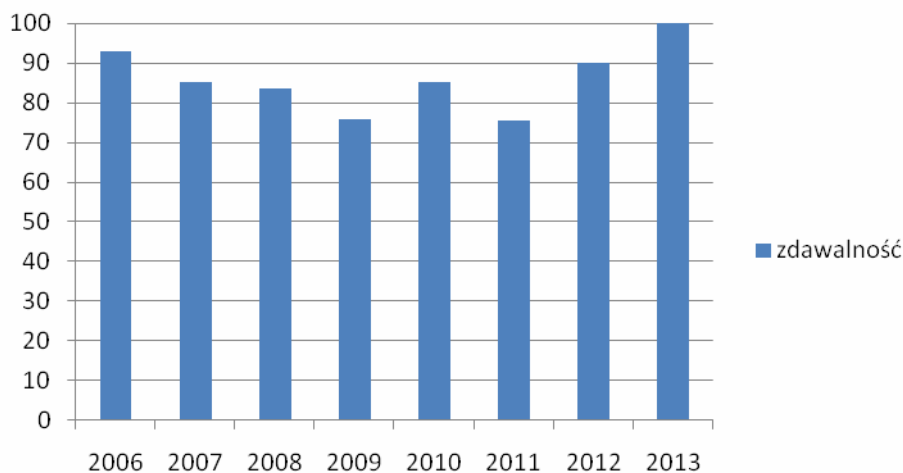
2.11. Województwo Podkarpackie

Wykres 21. Liczba pilotów w województwie podkarpackim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Podkarpackie 2013.

Podkarpackie w badanej kwestii cechuje się bardzo dużym potencjałem kadrowym. W ewidencji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego zarejestrowanych jest obecnie 3508 osób posiadających uprawnienia pilockie. W latach 2006-2013 ich liczba wzrosła o 944 osoby. Największy przyrost odnotowany został w roku 2009 (o 221 wpisów w stosunku do roku poprzedniego), natomiast najniższy zaobserwowano w roku 2013 (18 osób w stosunku do roku poprzedniego) (wykres 21). W regionie działa obecnie 28 organizatorów szkoleń pilockich, co stawia go w krajowej czołówce. Ich liczba wzrosła w stosunku do 2006 o 12 nowych podmiotów. Ze względu na dużą liczbę chętnych w latach 2006-13 zorganizowane zostały 73 egzaminy, z czego 59 odbyło się w latach 2006-10. Od tamtej pory ich liczba spada, a w bieżącym roku odbył się tylko jeden. Rekordowym pod względem ilości organizowanych kolokwium okazał się rok 2009 kiedy to odbyło się ich 16.

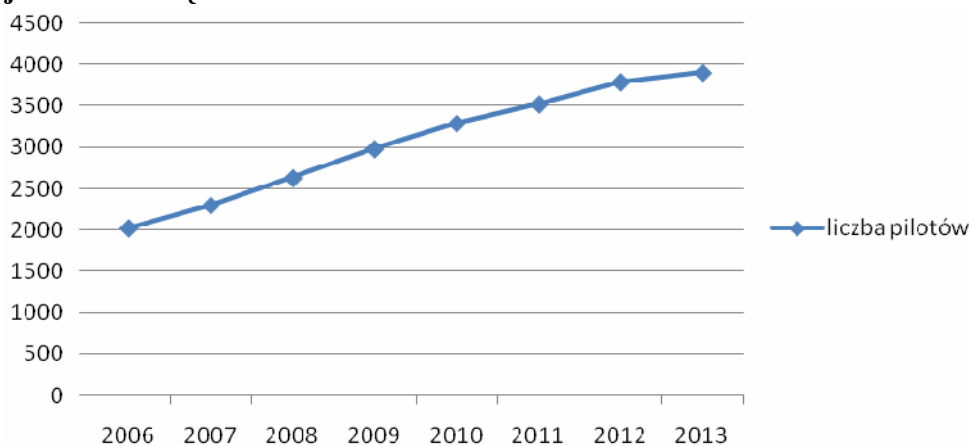

Wykres 22. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek w (w %) województwie podkarpackim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Podkarpackie 2013.

W badanym okresie do egzaminu podeszło 1318 kandydatów, z czego wynik pozytywny udało się uzyskać 1115, co jest jednym z najwyższych wyników w skali całego kraju. Również bardzo wysoki jest poziom zdawalności egzaminów, który w badanym okresie nigdy nie spadł poniżej 75%. W latach 2006, 2012 przekroczył on nawet 90%, a w 2013 roku wynik pozytywny uzyskali wszyscy kandydaci, co stanowi pewnego rodzaju ewenement w skali kraju (wykres 22). Średni roczny poziom zdawalności zamyka się na poziomie 86%. Pozwala to stwierdzić, że egzaminy organizowane przez podkarpacki urząd marszałkowski są stosunkowo łatwe, a niski poziom selekcji kandydatów pozwolił na stworzenie jednej z największych w skali kraju bazy licencjonowanych pilotów wycieczek turystycznych.

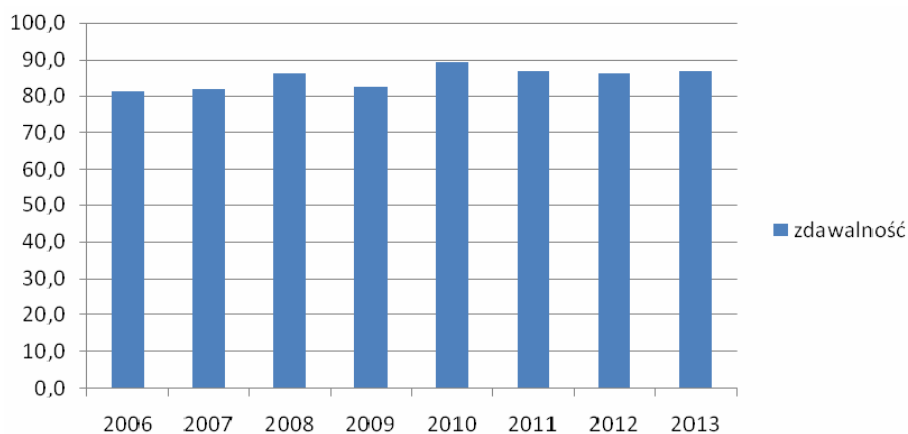
2.12. Województwo śląskie

Wykres 23. Liczba pilotów w województwie śląskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Śląskie 2013 i CWPTiPW.

Województwo śląskie niestety nie potrafiło dokładnie określić, ilu pilotów wycieczek obecnie funkcjonuje na jego terenie, dlatego też na potrzeby raportu konieczne było wykorzystanie danych także z Centralnego Wykazu Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek. Tym samym dane te mogą być zaniżone. W przeciągu ostatnich ośmiu lat liczba pilotów w województwie śląskim uległa niemal podwojeniu. W 2006 r. uprawnienia te posiadało 2024 osób, zaś w 2013 r. - 3901 osób (wykres 23). W porównaniu z innymi województwami jest to dość znaczący przyrost. Średnio 268 nowych pilotów było tu rejestrowanych każdego roku. Ma to bez wątpienia związek z dużym zaludnieniem województwa, co sprzyja liczbie kandydatów. Również liczba organizatorów kursów na pilota wycieczek uległa niemal podwojeniu – z 16 w 2006 r. do 30 w 2013

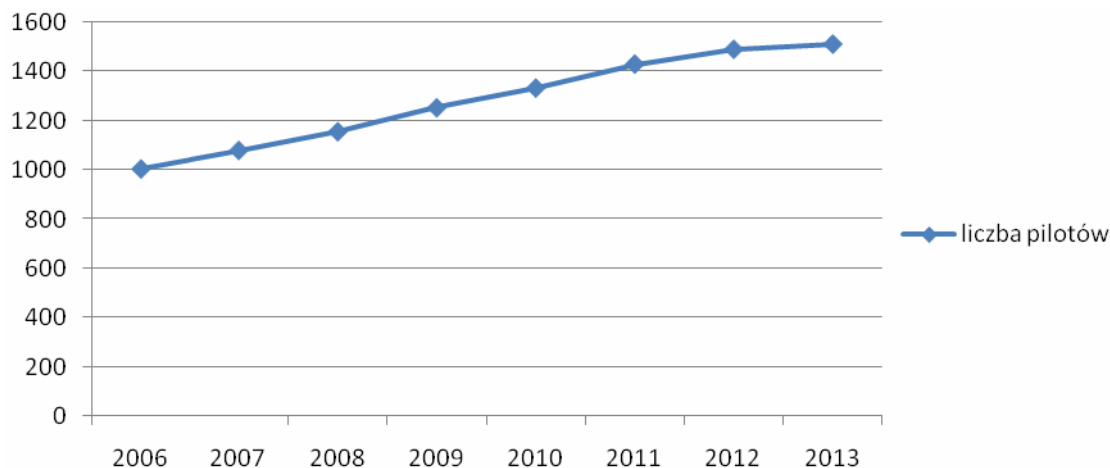

Wykres 24. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek (w %) w województwie śląskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Śląsk 2013.

Poziom zdawalności kandydatów na pilotów wycieczek jest bardzo wyrównany na przestrzeni lat. Każdego roku zdaje go pozytywnie średnio 85% chętnych, co jest bardzo wysokim wynikiem. O wyrównanym poziomie świadczą choćby podobne wyniki w roku „najgorszym” (81% w 2006) i w „najlepszym” (89% w 2010). Można więc uznać, że jest to korzystna sytuacja, gdyż poziom egzaminów oraz szkoleń nie ulegał znacznym zmianom na przestrzeni ostatnich ośmiu lat (wykres 24).

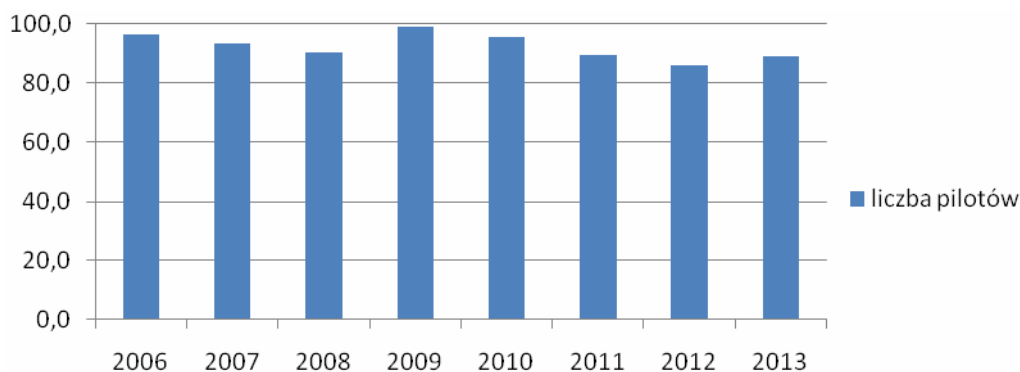
2.13. Województwo świętokrzyskie

Wykres 25. Liczba pilotów w województwie świętokrzyskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Świętokrzyskie 2013.

Tak jak w przypadku innych województw, liczba pilotów w województwie świętokrzyskim rośnie w podobnym tempie przez ostatnie osiem lat. Średnio nadaje się tu 72 uprawnienia na rok, co jest niemal identycznym wynikiem jak w Opolu. Liczba pilotów wzrosła z 1005 (2006 r.) do 1511 (stan na 1.07.2013), czyli o połowę (wykres 25). Z kolei niemal potrojeniu uległa liczba organizatorów szkolenia na pilota wycieczek: z 5 (2006) na 14 (stan na 1.07.2013). Co ciekawe, nie wpłynęło to znacząco na zwiększenie liczby kandydatów na przestrzeni lat.

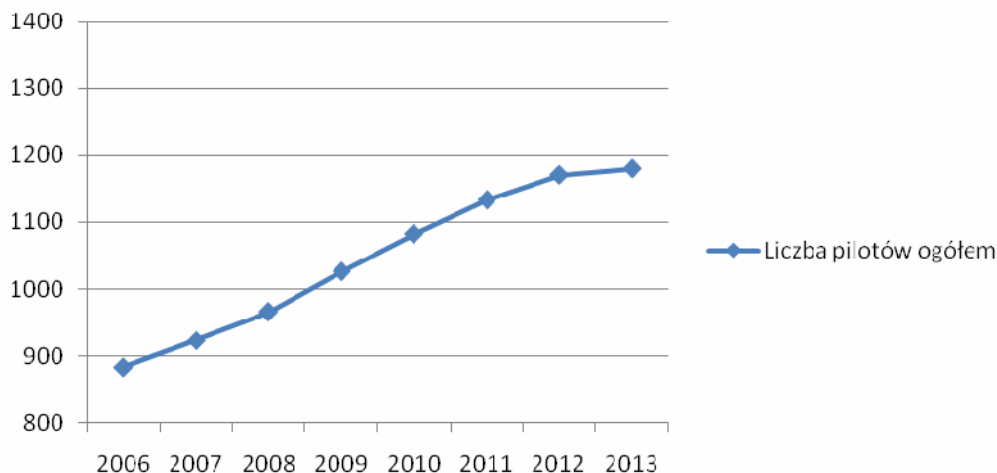

Wykres 26. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek (w %) w województwie świętokrzyskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Świętokrzyskie 2013.

Zdawalność egzaminów pilockich w województwie świętokrzyskim jest jedną z najwyższych w kraju. Wynosi ona aż 92% ogółu zdających (wykres 26). Najmniej kandydatów zdało go w 2012 r. (86%), najwięcej zaś w 2009 - 99% (!). Każdego roku średnio 69 osób podchodzi do egzaminu, przy czym najpopularniejsze były egzaminy w 2011 r. (95 kandydatów). W tym roku do egzaminu podeszło 36 osób (stan na 1.07.2013).

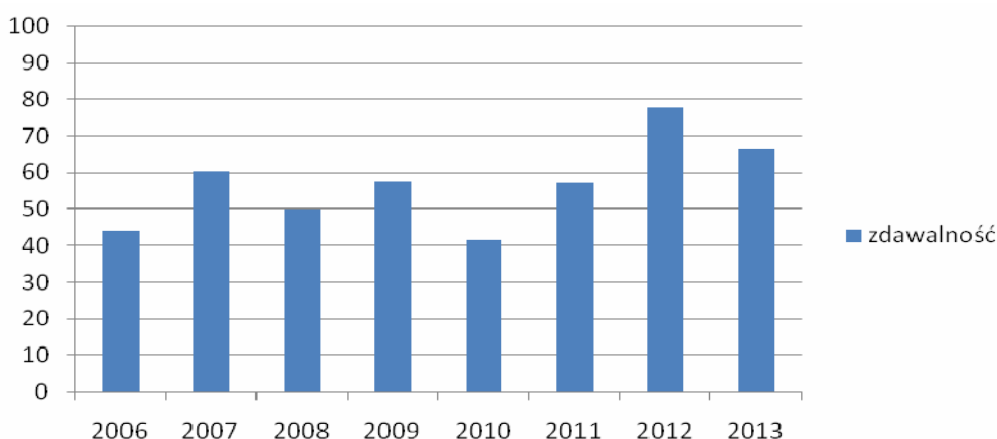
2.14. Województwo Warmińsko – Mazurskie

Wykres 27. Liczba pilotów w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Warmińsko-Mazurskie 2013.

W ewidencji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego zarejestrowanych jest obecnie 1180 osób posiadających licencję umożliwiającą wykonywanie zawodu pilota wycieczek. W latach 2006-13 liczba pilotów wzrosła. Jednak należy podkreślić, że przyrost ten jest niewielki (297 osób w ciągu 7 lat). Średnio co roku dokonywano 37 wpisów do ewidencji. Największy przyrost liczby pilotów odnotowano w roku 2009 (o 61 osób w stosunku do roku poprzedniego), najniższy natomiast w roku 2013, kiedy to zarejestrowanych zostało 9 pilotów (wykres 27). Obecnie w Warmińsko-Mazurskim działa 7 organizatorów szkoleń pilockich. Ich liczba spadła o 2 podmioty w stosunku do roku 2010. W ciągu ostatnich 7 lat UM zorganizował 17 egzaminów, w których brało udział łącznie 244 kandydatów. Największa frekwencja pod względem liczby chętnych miała miejsce w roku 2006 (50 osób) oraz 2010 (48 osób). Najniższa frekwencja odnotowana została w pierwszym półroczu 2013, gdy do egzaminu podeszło 6 osób. Średnio co roku do kolokwium podchodziło 30 kandydatów. W badanym okresie czasu wynik pozytywny uzyskało 130 kandydatów (53%).

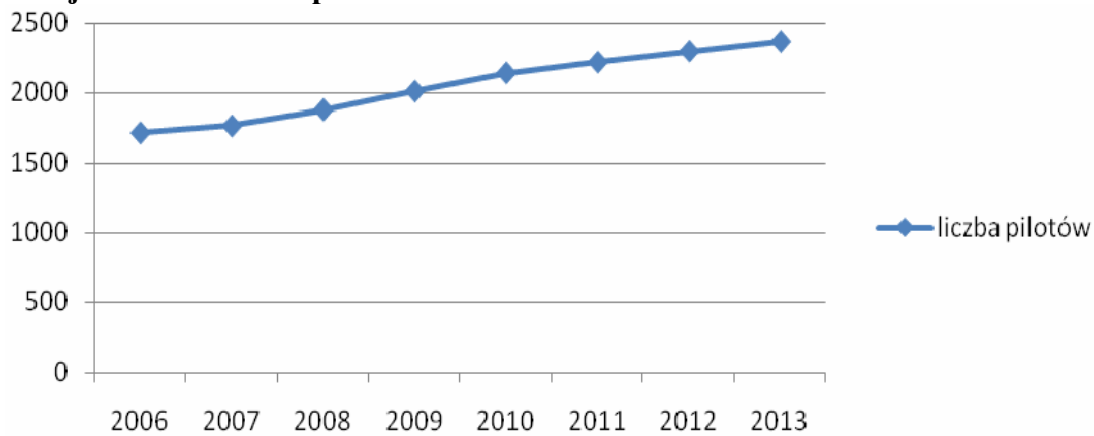
Wykres 28. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek w (w %) województwie warmińsko-mazurskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Warmińsko-Mazurskie 2013.

Poziom zdawalności wahał się w granicach od 42 % w roku 2010 do 78% w roku 2012. W latach 2006-11 poziom zdawalności nie przekroczył 60%, dopiero w dwóch ostatnich latach odnotowano zdecydowany wzrost liczby osób uzyskujących wynik pozytywny. Średni

poziom zdawalności w ciągu roku zamykał się w granicy 57%, co pozwala stwierdzić, że egzaminy organizowane w warmińsko-mazurskim cechuje dość wysoki poziom trudności (wykres 28).

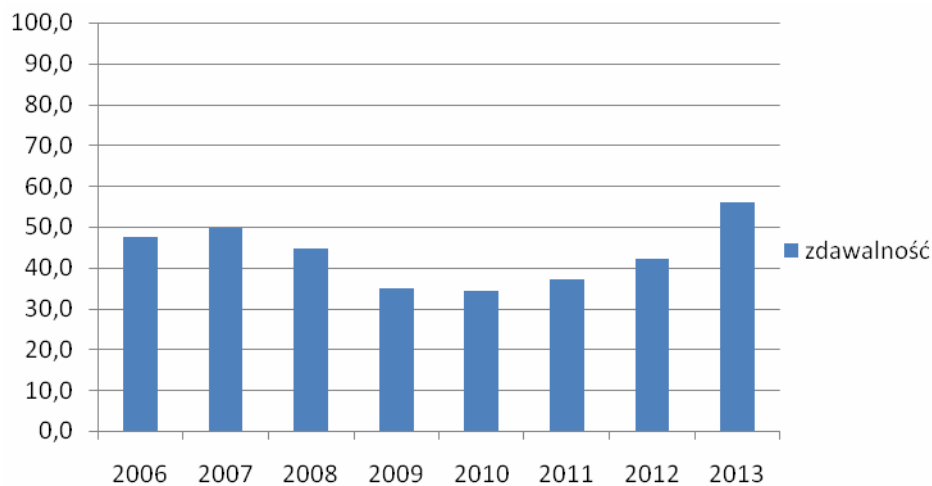
2.15. Województwo wielkopolskie

Wykres 29. Liczba pilotów w województwie wielkopolskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Wielkopolskie 2013.

Tak jak w przypadku innych województw także w Wielkopolsce liczba pilotów stale rośnie, jednakże jest to mniejszy przyrost niż w reszcie kraju. Co roku średnio przybywa tu 91 osób z uprawnieniami pilota wycieczek. Ściśle wiąże się to z bardzo niską zdawalnością kandydatów w tym regionie. Obecnie w Wielkopolsce jest 2363 pilotów (stan na 10.07.2013), zaś w 2006 r. uprawnienia posiadały 1723 osoby (wykres 29). W przeciągu ostatnich ośmiu lat liczba organizatorów szkoleń pilotów wycieczek zwiększyła się ponad dwukrotnie, z 8 (2006) do 19 (2013).

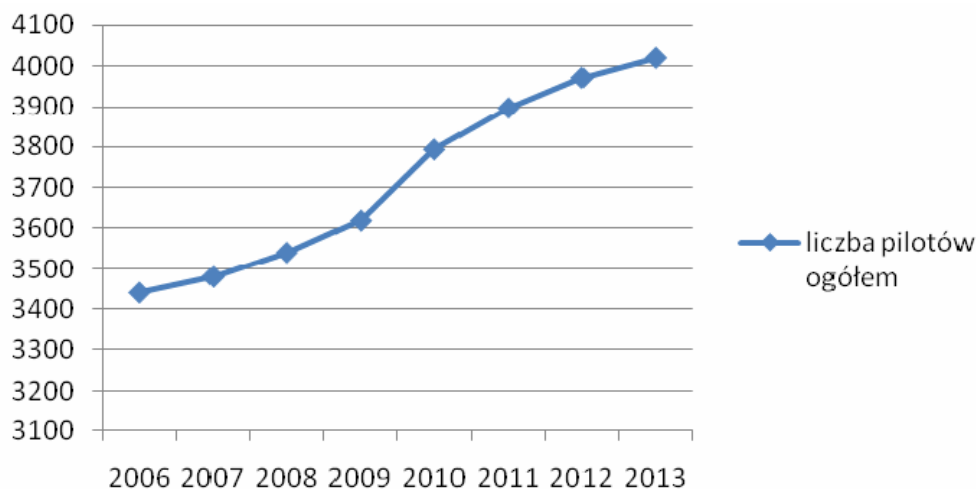
Wykres 30. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek w (w %) województwie wielkopolskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Wielkopolskie 2013.

Egzaminy na pilota wycieczek organizowane przez urząd marszałkowski województwa wielkopolskiego są najtrudniejsze w całym kraju. Średnia zdawalność na przestrzeni ostatnich ośmiu lat wynosi tu zaledwie 43%. Najtrudniejsze egzaminy odbywały się w latach 2009 i 2010 (oba zdało pozytywnie zaledwie 34%). Na chwilę obecną najwięcej kandydatów zdaje w tym roku (stan na 10.07.2013), gdyż zdawalność wynosi 56%. Co roku do egzaminów podchodzi średnio 228 osób (wykres 30). Tak trudne egzaminy mogą oznaczać, że piloci z województwa wielkopolskiego charakteryzują się najwyższą jakością świadczonych usług.

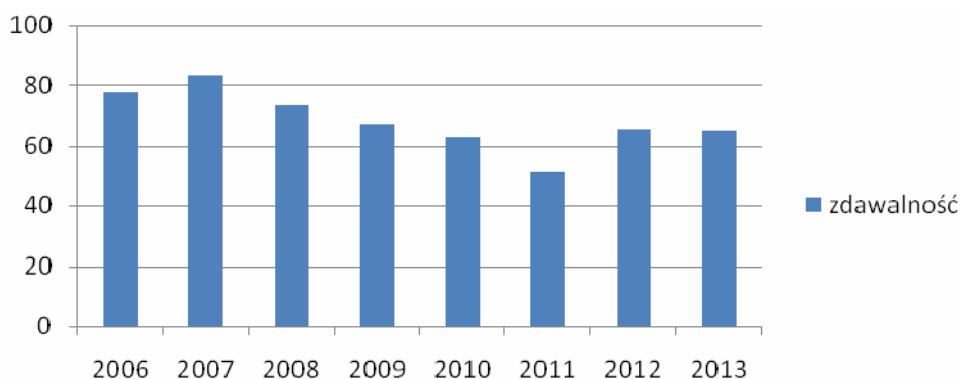
Może to jednak również oznaczać, że w porównaniu z np. województwem świętokrzyskim (zdawalność na poziomie 92%) wymagania komisji egzaminacyjnej są nieporównywalnie wyższe.

2.16. Województwo Zachodniopomorskie

Wykres 31. Liczba pilotów w województwie zachodniopomorskim w latach 2006-2013.
Źródło: opracowanie własne na podstawie Zachodniopomorskie 2013.

W województwie zachodniopomorskim zarejestrowanych jest obecnie 4020 pilotów, co stanowi jedną z najwyższych liczebności tej grupy zawodowej w skali krajowej. W badanym okresie wpisano do ewidencji 580 nowych pilotów. Ich największy przyrost odnotowano w roku 2010 (o 174 w stosunku do roku poprzedniego), a najniższy w latach 2007 i 2013 (o 39 osób) (wykres 31). W regionie nie działa obecnie żaden organizator szkoleń pilockich. Taka sytuacja ma miejsce od roku 2012. Podobna sytuacja miała miejsce również w latach 2006-2008. W kolejnym roku na terenie województwa swoją działalność rozpoczęły 2 podmioty, a w latach 2010-11 istniał tylko jeden podmiot organizował szkolenia w tym zakresie. W badanym okresie czasu odbyło się w sumie 47 egzaminów pozwalających na zdobycie uprawnień. Najwięcej obyło się w roku 2009 (12), a najmniej w roku 2006 (tylko 1). W bieżącym roku zorganizowano 2 egzaminy, w których wzięło udział 43 chętnych do nabycia uprawnień. W latach 2006-2013 do egzaminów przystąpiło 990 kandydatów, z czego 657 uzyskało wynik pozytywny (ponad 66%).

Wykres 32. Zdawalność egzaminów na pilota wycieczek (w %) w województwie zachodniopomorskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Zachodniopomorskie 2013.

Średni poziom zdawalności w badanym okresie wyniósł w regionie ponad 68,4 %, z czego najwyższy odnotowano w roku 2007 (ponad 83%), a najniższy w roku 2011 (51%). W latach 2009, 2012, 2013 poziom zdawalności oscylował w granicy 70-80% co pozwala stwierdzić, że egzaminy organizowane przez Urząd Marszałkowski cechuje średni poziom trudności (wykres 32).

3. Porównanie województw, komentarz i postulaty

Tabela 1. Liczba osób posiadających uprawnienia pilotów wycieczek w poszczególnych województwach.

lp.	województwo	Liczba pilotów wycieczek	lp.	województwo	Liczba pilotów wycieczek
1	dolnośląskie	3 028	9	podlaskie	1 173
2	kujawsko-pomorskie	2 003	10	pomorskie	2 215
3	lubelskie	170	11	podkarpackie	3 508
4	lubuskie	652	12	śląskie	3 901
5	łódzkie	1 974	13	świętokrzyskie	1 511
6	małopolskie	6 566	14	warmińsko-mazurskie	1 180
7	mazowieckie	7 839	15	wielkopolskie	2 363
8	opolskie	1 745	16	zachodniopomorskie	4 020
				Razem	43 848

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych urzędów marszałkowskich oraz CWPTiP

Tabela 2. Średni poziom zdawalności w latach 2006-2013 według województw (w %)

lp.	województwo	Średni poziom zdawalności	lp.	województwo	Średni poziom zdawalności
1	dolnośląskie	56,3	9	podlaskie	52,9
2	kujawsko-pomorskie	79,9	10	pomorskie	65,0
3	lubelskie	87,8	11	podkarpackie	86,0
4	lubuskie	49,2	12	śląskie	85,1
5	łódzkie	76,8	13	świętokrzyskie	92,4
6	małopolskie	74,9	14	warmińsko-mazurskie	56,9
7	mazowieckie	76,6	15	wielkopolskie	43,3
8	opolskie	56,3	16	zachodniopomorskie	68,4
				Średnia ważona	49,84

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych urzędów marszałkowskich oraz CWPTiPW.

Struktura ilościowa pilotów wycieczek: Na podstawie danych zebranych we wszystkich Urzędach Marszałkowskich w Polsce oraz w razie konieczności uzupełnionych na podstawie Centralnego Wykazu Pilotów Wycieczek i Przewodników Turystycznych stwierdzono, że na terenie kraju w końcu czerwca 2013 roku 43848 osób posiadało licencję uprawniającą do wykonywania zawodu pilota wycieczek zgodnie z przepisami rozporządzenia wykonawczego do Ustawy o usługach turystycznych z roku 2004. Struktura ilościowa tej grupy zawodowej w układzie poszczególnych województw jest mocno zróżnicowana (tab.1). Główne obszary koncentracji potencjału kadrowego w tym względzie stanowią województwa: mazowieckie oraz małopolskie (w kolejności 1 i 2 miejsce w kraju). Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że są to jedyne obszary w kraju, gdzie potencjał kadrowy przekracza 5000 osób. Zsumowana liczba pilotów w tych dwóch regionach stanowi prawie 1/3 potencjału kadrowego kraju, a dokładniej, na mazowieckie przypada 17,9%, a na małopolskie - 15%. Do kolejnych województw znajdujących się w czołówce pod względem liczby pilotów zaliczyć należy Zachodniopomorskie (9,2%) i jest to ostatnie województwo z zarejestrowaną liczbą ponad 4000 pilotów. W grupie województw przekraczających liczbę 3000 pilotów znajduje się Śląskie (8,9%), Podkarpackie (8%) oraz Dolnośląskie (6,9%). Wśród województw posiadających potencjał kadrowy na poziomie od 2 do 3 tysięcy pilotów są: wielkopolskie (5,4% krajowej liczby) oraz kujawsko-pomorskie (4,6%). Najliczniejszą grupę województw stanowią regiony o potencjale kadrowym w granicach 1000-2000 pilotów. Jest ich 5, a są to w kolejności od największej liczby zarejestrowanych pilotów: Łódzkie (4,5%), Opolskie (4%), Świętokrzyskie (3,4%), Warmińsko-Mazurskie (2,7%) oraz Podlaskie (2,7%). Województwa o najmniejszym potencjale kadrowym - poniżej 1000 osób to Lubuskie (1,5 %) oraz Lubelskie (0,4%).

Jak wynika z powyższego zestawiania danych, koncentracja przestrzenna pilotów wycieczek w Polsce jest nierównomierna. Istnieje silna korelacja dodatnia między liczbą pilotów, a regionami w których znajdują się duże skupiska miejskie, posiadające największą atrakcyjność turystyczną (np. Kraków, Warszawa) co wiąże się z zapotrzebowaniem kadrowym na fachowców tego typu z uwagi na dużą liczbę podmiotów gospodarczych działających w zakresie usług turystycznych. Dodatkowym czynnikiem jest fakt, że takie województwa jak np. dolnośląskie - to istotne z punktu widzenia turystyki kulturowej destynacje turystyczne, gdzie organizatorzy wycieczek najczęściej korzystają z usług pilotów np. na popularnych trasach z Wrocławia w kierunku Ziemi Kłodzkiej, okolic Wałbrzycha oraz Jeleniej Góry, gdzie rzadkością jest wynajem przewodników terenowych. Podobna sytuacja ma miejsce w Małopolsce, gdzie piloci wycieczek pracują na trasach z Krakowa do takich destynacji turystycznych jak Zakopane, Kopalnie w Wieliczce i Bochni oraz do obiektów UNESCO (np. zespół sakralny w Kalwarii Zebrzydowskiej). Ważną rolę w dużych miastach odgrywają także biura touroperatorzy koncentrujący się na turystyce zagranicznej - tak jest w przypadku większości miast wojewódzkich. Ciekawy przykład w tym względzie stanowią województwa śląskie i zachodniopomorskie, stanowiące drugorzędne destynacje turystyki krajoznawczej jednakże posiadające duży potencjał kadry pilockiej, co jest związane z wykorzystaniem ich przede wszystkim w trakcie organizowanych przez biura podróży wycieczek zagranicznych.

Poziom zdawalności: Dane opracowane przez pracowników Urzędów Marszałkowskich w Polsce na podstawie protokołów egzaminacyjnych z lat 2006-2013 pozwalają stwierdzić, że poziom zdawalności w poszczególnych regionach kraju jest mocno zróżnicowany. Różnica między województwem o najwyższym oraz najniższym średnim poziomie zdawalności wynosi 49,1% (tab.2), co świadczy o bardzo zróżnicowanym poziomie wymaganej od kandydatów wiedzy, a co za tym idzie o prawdopodobnie dużym zróżnicowaniu stopnia profesjonalizmu zawodowego pilotów w początkowej fazie działalności w obrębie danych województw. Najwyższy poziom egzaminów komisyjnych zaobserwowany został w województwie wielkopolskim, gdzie średni poziom zdawalności w ciągu ostatnich siedmiu

lat wyniósł 43,5%. Świadczy to przede wszystkim o wysokich wymaganiach, jakie komisja egzaminacyjna stawiała przed kandydatami, a także o bardzo wysokim poziomie wiedzy i praktycznego przygotowania zawodowego przez kandydatów, którzy ostatecznie uzyskali wynik pozytywny. Kolejnym i ostatnim województwem, gdzie średni poziom zdawalności nie przekracza 50% jest Lubuskie. W czterech województwach średni poziom zdawalności zamykał się w granicach między 50 a 60% (podlaskie oraz warmińsko-mazurskie z regionu północno-wschodniego oraz dolnośląskie i opolskie z regionu południowo-zachodniego). W województwach zachodniopomorskim i pomorskim zdawalność egzaminów w latach 2006-2013 zamyka się w granicach między 65 a 70%, co pozwala stwierdzić, że poziom selekcji kandydatów podczas egzaminów jest średni. Do łatwiejszych egzaminów należy zaliczyć te odbywające się w województwach małopolskim, mazowieckim oraz kujawsko-pomorskim, gdzie każdego roku na 10 egzaminowanych co najmniej 7-8 kandydatów uzyskuje wynik pozytywny. Najłatwiejsze egzaminy odbywały się w regionie południowo-wschodnim tj. w województwach lubelskim, podkarpackim oraz świętokrzyskim. W ostatnim z wymienionych województw poziom zdawalności jest rekordowy i wynosi 92,4 %, co oznacza, że średnio tylko 1 na 10 kandydatów uzyskiwał wynik negatywny.

Podsumowując, dane dostarczone przez urzędy marszałkowskie wskazują bardzo znaczne różnice pomiędzy poszczególnymi województwami. W szczególności dotyczy to zdawalności. Uprawienie pilota wycieczek w niektórych województwach jest bardzo łatwe do uzyskania i udaje się to niemal wszystkim chętnym (np. w województwie świętokrzyskim). Z kolei w innych uzyskanie licencji jest bardzo trudne (np. w województwie wielkopolskim i lubuskim). Można założyć, że skutkuje to przede wszystkim znaczącymi różnicami w jakości pilotów z różnych województw. Problem zróżnicowanej skali trudności egzaminów, których materia często w niewielkiej tylko mierze dotyczyła kwestii istotnych w obsłudze turystów, a także problem dużych różnic w standardach stosowanych przez same komisje egzaminacyjne, a nawet w zachowaniach w trakcie egzaminu, wpływających na jego wyniki, był wielokrotnie podnoszony, także przez organizatorów szkoleń czy nawet samych członków komisji. Do głównych przyczyn tak dużego i rzucającego na obraz grupy zawodowej zróżnicowania zaliczali oni przede wszystkim autonomię poszczególnych województw w zakresie stosowanych standardów m.in. w układaniu pytań egzaminacyjnych oraz w doborze składu komisji. Do tego dochodził również brak szkoleń dla egzaminatorów oraz możliwość zadawania subiektywnych i bardzo szczegółowych pytań (tzw. „koników”) z dziedziny, z którą egzaminatorów łączy codzienna działalność lub specjalizacja naukowa. [Janicka ss. 13-16, [w:] Kruczek 2013].

Pomimo tych ważnych problemów przeciwnicy procesów deregulacyjnych twierdzą, że egzaminy, jako forma sprawdzenia jakości przyszłego przewodnika, powinny pozostać obligatoryjne. Należałoby natomiast zmienić częściowo ich materię oraz procedury, m.in. położyć większy nacisk na współpracę pilota z grupą turystyczną. W momencie przygotowywania niniejszego raportu prezydent RP podpisał ustawę deregulującą dostęp do zawodów przewodników turystycznych oraz pilotów wycieczek (www.prezydent.pl, data dostępu 20.08.2013), tak więc jest już pewne, że z końcem tego roku nastąpi również odejście od przeprowadzania państwowych egzaminów na uprawnienia pilota wycieczek. Osoby związane ze środowiskiem przewodnickim zwracają uwagę, że to niekoniecznie oznacza likwidację egzaminów przewodnickich jako takich. Zamiast organów państwowych zajmą się tym firmy (np. biura podróży) albo stowarzyszenia środowiska obsługi turystyki. Już powstają pierwsze pomysły aby utworzyć nowy, lepszy od państwowego, system egzaminacyjny. Takie kompleksowe propozycje autorstwa Z. Kruczka [2013. s.53-60] w odniesieniu do pilotów wycieczek znalazły się w materiałach z VIII Forum Pilotażu i Przewodnictwa. Duże różnice w zdawalności mogą mieć też przyczynę w nierównym poziomie szkoleń pilockich, a przede wszystkim w za dużej liczbie godzin obejmujących szkolenia teoretyczne. Jedną z istotnych wad egzaminów sprawdzających umiejętności

pilotów wycieczek był zbyt duży nacisk na sprawdzanie wiedzy teoretycznie, co automatycznie faworyzowało tzw. Kujonów, a nie osoby, które posiadały inne ważne predyspozycje do podjęcia tego zawodu. Osoby argumentujące konieczność deregulacji uważają, że przez kosztowne kursy utrudnia się dostęp do zawodu i jest on praktycznie zamknięty. Obecnie odbycie kursu jest obowiązkowe, a zwolnienie z niego przysługuje tylko studentom, którzy ukończyli kierunki związane z turystyką.

Nawet przeciwnicy deregulacji zwracają uwagę, że kandydatom do zawodu pilota wycieczek powinno się umożliwić podchodzenie do egzaminu bez konieczności odbywania szkolenia. Kandydat miałby w takim wypadku wybór: albo czuje się na tyle dobrze przygotowany, że deklaruje przystąpienie do egzaminu bez szkolenia, albo decyduje się na szkolenie pilota wycieczek. O różnych propozycjach zmiany charakteru kursu pisali między innymi Lisowski [2013, s. 29-32] oraz Mikos v. Rohrscheidt [2013, s. 67-75]. Oceniając możliwe skutki zniesienia obowiązkowych egzaminów na uprawnienia pilota wycieczek na jakość pracy pilotów, a przynajmniej na poziom ich wiedzy merytorycznej, warto także przytoczyć wyniki badań przeprowadzonych w Krakowie [Warcholik ss.115-120, [w:] Kruczek 2013]. Studentom m.in. kierunków turystyka i rekreacja oraz geografii dano do rozwiązania typowy test z egzaminu na pilota wycieczek. Z 781 osób pozytywny wynik testu uzyskało średnio tylko 33% studentów. Daje to dobry pogląd na to, jaką wiedzę muszą posiadać piloci i że powinna być ona sprawdzana, nim dostaną oni swoje pierwsze zlecenie. W ostatnich latach tzw. regulacji zawodu przewodnika chętnych do zdobycia uprawnień pilockich była stosunkowo dużo. Wyjątek stanowi pierwsze półrocze 2013 roku, gdzie liczba chętnych wyraźnie się zmniejszyła. Przyczyną takiego stanu rzeczy są z pewnością także informacje medialne o mającej nastąpić deregulacji tego zawodu, a w konsekwencji dylemat chętnych, czy warto podejmować szkolenie i podchodzić do egzaminu, który w przyszłości może okazać się niepotrzebny. Najważniejszym pytaniem w tym kontekście będzie ilu z nich pomimo braku tego formalnego progu, oddzielającego ich od praktykowania zawodu pilota, zechce przyswoić sobie nie tylko wiedzę, stanowiącą często o atrakcyjności wycieczki, ale i umiejętności decydujące często nie tylko o komforcie, ale i bezpieczeństwie powierzonych im turystów.

Bibliografia

- Janicka H., 2013, *Ocena działalności organizatorów szkoleń i komisji egzaminacyjnych w okresie funkcjonowania ustawy o usługach turystycznych*, [w:] Kruczek Z. (red), *Problematyka deregulacji zawodu pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, Proksenia, Kraków, s. 13-16
- Kruczek Z., 2013, *Założenia do projektu nowego systemu kształcenia i certyfikacji pilotów wycieczek*, [w:] Kruczek Z. (red), *Problematyka deregulacji zawodu pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, Proksenia, Kraków, s.53-60
- Lisowski P., 2013, *Ocena skutków deregulacji dla przewodnika terenowego*, [w:] Kruczek Z. (red), *Problematyka deregulacji zawodu pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, Proksenia, Kraków, s. 29-32
- Mikos v. Rohrscheidt A., 2013, *Kształcenie i certyfikacja przewodników miejskich dzień po deregulacji – kontekst i propozycja nowego modelu*, [w:] Kruczek Z. (red), *Problematyka deregulacji zawodu pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, Proksenia, Kraków, s. 55-92
- Piasta M., Ochmański A., 2013, *Przewodnicy miejscy, terenowi i górcy w latach 2006-2013*, „Turystyka Kulturowa” Nr 8, s. 76-104
- Szpindor P., 2013, *Ocena skutków deregulacji zawodów pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, [w:] Kruczek Z. (red), *Problematyka deregulacji zawodu pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, Proksenia, Kraków. s. 9-12
- Warcholik W., 2013, *Poziom wiedzy studentów w kontekście egzaminów państwowych i deregulacji zawodów pilota wycieczek i przewodnika miejskiego*, [w:] Kruczek Z. (red.), *Problematyka deregulacji zawodu pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, Proksenia, Kraków, s. 115-120

Dane pozyskane z urzędów marszałkowskich:

- UM Dolny Śląsk 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, Biuro Prasowe, 15.07.2013.
- UM Kujawsko-Pomorskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Biuro Usług Turystycznych, 4.07.2013.
- UM Lubelskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego, Departament Promocji i Turystyki, 4.07.2013.
- UM Lubuskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego, Wydział Turystyki Regionalnej, 5.07.2013.
- UM Łódzkie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego, Referat Turystyki ds. Zadań Zleconych, 11.07.2013
- UM Małopolska 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Zespół ds. Usług Turystycznych, 11.07.2013.
- UM Mazowsze 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, Rzecznik Prasowy, 11.07.2013.
- UM Opolskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Departament Kultury, Sportu i Turystyki, 3.07.2013.
- UM Podlasie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego, Departament Edukacji, Sportu i Turystyki, 12.07.2013
- UM Pomorze 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Departament Turystyki, 17.07.2013.
- UM Podkarpacie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, Departament Organizacyjny, 17.07.2013.
- UM Śląsk 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Wydział Turystyki i Sportu, 11.07.2013.
- UM Świętokrzyskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego, Departament Promocji, Edukacji, Kultury, Sportu i Turystyki, 2.07.2013.
- UM Warmińsko-Mazurskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Departament Turystyki, 11.07.2013.
- UM Wielkopolska 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Sportu i Turystyki, 12.07.2013.
- UM Zachodniopomorskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, Wydział Turystyki, Gospodarki i Promocji, 19.07.2013.
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów (Dz.U. 2013 poz. 829)*

Wykorzystane oficjalne strony internetowe (data dostępu, 20.08.2013)

- [CWPTiPW, 2013] - Centralny Wykaz Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek www.turystyka.gov.pl/cwptipw/index
- [Dz.U., 2013] – Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, www.dziennikustaw.gov.pl
- „Turystyka Kulturowa” – czasopismo naukowe, www.turystykakulturowa.org